

Nói đến quyền mà không nói đến bổn phận là ích kỷ và phản đạo đức

Xã hội nào cũng được xây dựng trên hai trụ cột chính: quyền và bổn phận. Tuy nhiên, sự phân phối giữa hai yếu tố này hầu như chưa bao giờ thực sự quân bình và hợp lý. Lúc nào chúng cũng trở nên tranh chấp. Chính những sự tranh chấp này đã vẽ nên tấm bản đồ và cũng là lịch sử của các nation chính trị trên thế giới.

Nói một cách tóm tắt, để đảm bảo những bổn phận của các chế độ chuyên chế là giành phần quyền về phía giới thống trị và để hết phần bổn phận xuống cho những người bị trị. Ví dụ, ngày xưa, vua chúa, nhất là vua, hầu như nắm trong tay mọi thứ quyền. Quyền được coi tài sản của cá nhân là tài sản của mình. Quyền được hưởng thọ, kể cả hưởng thọ một cách trơ trẽn, bổn phận phải tuân theo luân lý được chính họ truy vấn dấy. Quyền được ra lệnh, dù là những mệnh lệnh của kẻ ngu dốt. Quyền sinh sát đời và diệt người. Không ai dám đòi hỏi bổn phận gì từ vua cả. Bổn phận được xem là chuyện của dân chúng. Bổn phận phải đóng thuế, phải phục dịch và phải vâng lời. Vâng lời trong mọi trường hợp, kể cả lúc nhà vua, trong một cơn say rượu nào đó, ra lệnh mình...thực chất chỉ là: “Quân sự thần tử, thần tử bổn trung”.

Chế độ dân chủ, ngược lại, nhấn mạnh vào quyền. Không phải quyền của những người cai trị mà là của những người bị trị. Không phải người nắm quyền mà các chế độ dân chủ đều tiên trên thế giới hầu như ra đời cùng lúc với các bản tuyên ngôn về nhân quyền, trong đó, những quyền được xem là căn bản nhất là: quyền sống một cách tự do và bình đẳng. Những quyền căn bản này cũng là những quyền tối thượng: chúng thuộc về con người từ khi là công dân, do đó, chúng có tính chất phổ quát và bất khả xâm phạm. Chúng được áp dụng cho mọi người bất kể màu da, tôn giáo, đức tin và phái tính. Chúng trở thành nền tảng của mọi thứ quyền khác và cũng là nền tảng để xây dựng một chế độ thực sự dân chủ. Ngày càng các thể quyền này càng được cụ thể hóa và thiết chế hóa, bao gồm nhiều lĩnh vực khác nhau, từ chính trị đến kinh tế, văn hóa và xã hội. Nhìn vào các thể quyền này, để hiểu bổn phận và để thấy nhất là phần lớn chúng đều gắn liền với ý niệm tự do: tự do phát biểu, tự do tư tưởng, tự do hội họp, tự do tín ngưỡng, tự do đi lại, tự do công việc, tự do làm ăn buôn bán, v.v...

Dĩ nhiên, quyền đi liền với bổn phận. Các bổn phận thường được nhắc nhất là bổn phận đối với đất nước, với xã hội, với gia đình, bao gồm các bổn phận nuôi dạy con cái và thành niên (điều này thay đổi theo từng quốc gia). Bao trùm lên tất cả là bổn phận tuân thủ luật pháp: Có thu nhập thì phải đóng thuế; đi ra đường (kể cả đi bộ!) thì phải giữ đúng luật đi đường; đến ngã

t, thýy đèn đ thì phđi đng xe lđi cho dù có cñnh sát hay không, v.v...

Điđu cñn chú ý là, đ Tây phđđng, hai khái niđm quyđn và bổn phđn thđđng có quan hđ mđt thiđt vđi nhau. Không có quyđn nào lđi không gđn liđn vđi mđt bổn phđn nhđt đđnh. Ví đđ: quyđn đđ do đđ đđp. đ Tây phđđng, đi cũng có thđ đđ bà con, anh em, bổn bè vđ nhà mình ăn nhđu, hát hò thođi mái đầu đđm suđt sáng. Chđng cñn phđi xin phép công an khu vđc nhđ đ Viđt Nam ngày đđđc. Tuy nhiên, đ đđy, ngđđi ta phđi có bổn phđn vđi ngđđi khác: sau 10 giđ đđi thì mđi âm thanh đđu phđi đđđu chđnh lđi cho... vđ đđ nghe đđ không làm phiđn đđn giđc ngđ cđa hàng xóm. đn quá, ngđđi ta có thđ gđi cñnh sát. Ngay cđ viđc biđu tình cũng vđy. Muđn chđng đđi thì cđ viđc xuđng đđđng biđu tình. Đđ do. Nhđng mđi ngđđi lđi có bổn phđn không gây đđng ngđi cho viđc giao thông cđa ngđđi khác. Đđ hòa giđi giđa hai thđ quyđn này (quyđn biđu tình và quyđn giao thông), cñnh sát thđđng đđi hđi nhđng ngđđi đđ chđc biđu tình phđi đđđg ký đđđc là vì thđ. Đđ hđ có thđ tái phđi đđi các hđđng giao thông hđu bđo đđm đđt đđ và an ninh cho mđi ngđđi. Vđy thôi.

Nói đđn bổn phđn mà không nói đđn quyđn là đđc tài. Nói đđn quyđn mà không nói đđn bổn phđn là ích kđ vđ phđđng đđđn đđo đđc, vô chính phđ vđ phđđng đđđn đđđng đđ, và thđt ra, vô nghĩa cđ vđ phđđng đđđn luđn lý lđn phđđng đđđn thđc tiđn.

Mđt xã hđi lành mđnh là xã hđi kđt hđp cđ quyđn lđn bổn phđn. Giđa xã hđi này và xã hđi khác chđ khác nhau đ đđ cân đđi. Có mđt đđ xã hđi nhđn mđnh vào khía cñnh bổn phđn (duty-centred society) và có mđt đđ xã hđi nhđn mđnh vào quyđn (right-centred society). Phđn lđn các quđc gia phát đđđn nhđt đđ Tây phđđng hiđn nay, đđng đđu là Mđ, đđu là nhđng xã hđi nhđn mđnh vào quyđn. Không phđi đđi cũng hài lòng vđ đđđu đđ. Ngđđi ta nhđn thđy viđc quá nhđn mđnh vào quyđn cũng gây khá nhđu vđ đđđ: đđ đđđ có kiđn cáo và ý thđc trách nhiđn vđi cñng đđng bđ đđt giđm nghiêm đđng.

Đđ là nhđng chuyđn đđn lý thuyđt và đđc biđt đđ Tây phđđng. Còn đ Viđt Nam thì sao?

Thđ quyđn vđn là chuyđn cđa giđi lãnh đđo.

Và bổn phđn vđn là chuyđn cđa quđn chúng.

So vđi thđi vua chúa ngày xđa, đđn đđi nhđu phđđng đđđn, quan hđ giđa quyđn và bổn phđn cũng chđng có thay đđi bao nhiêu. Đđ đđn giđy đđ.